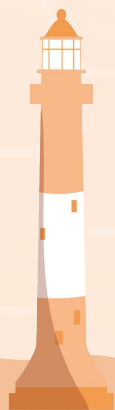

Karleby's lärstyg för hållbarhetskompetens

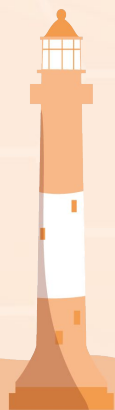
Karlebys lärstig för hållbarhetskompetens

årskurs
1-9

Målet med den här lärstigen är att ge elever kunskaper, färdigheter och attityder som hjälper dem att bli aktörer för en hållbar vardag och framtid själva och tillsammans.

Den här lärstigen är för elever i åk 1-9. Den är en del av [den regionala standardlärstigen](#) i Jakobstads- och Karlebyregionen - från åk 1 till gymnasiet - utgående från [GreenComp](#) (som ger verktyg för att nå hållbarhetsmålen i Agenda 2030). Här kopplar vi ihop målen i de nationella läroplansgrunderna med materialtips och kompetenser från GreenComp och ger lärare verktyg för att planera sin undervisning om och bedömning av hållbarhetskompetens.

Karlebys lärstig sammanställdes (12/2023) av Gun-Maj Fredlund, Jenni Järvinen, Johanna Molander, Jussi Roiko, Maria Wentjärvi, Sofia Rönnbacka, Tua Masar och Åsa Granqvist inom projektet Gröna Stigen (09/2022-05/2024). I processen medverkade också Emma Strang, Hanna Lankila och Isabel Aurén Bäck.

Lärstig för åk 1

Åk 1

2. Stödja rättvisa

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo14 handleda eleven att **uppskatta** sin **egen och andras kultur** och språk samt **kulturell mångfald**, ge eleven möjlighet att bekanta sig med olika former av barnkultur och sporra eleven att producera kultur tillsammans med andra.

Bk11 stödja eleven att **beakta det kulturella mångfaldet** och hållbar utveckling i sitt bildskapande.

Re6 vägleda eleven att **handla rättvist**, leva sig in i andras situation och att respektera andras tankar och övertygelser samt mänskliga rättigheter.

Att stödja jämlikhet och rättvisa för nuvarande och kommande generationer och dra lärdom av tidigare generationer i syfte att främja hållbarhet.

Eleven:

- ☐ respekterar, förstår och uppskattar olika kulturer.

Förslag på uppgifter:

- ☐ Ad Astras sagor handlar om fester från olika vackra traditioner. Varje saga finns berättad på fem språk: svenska, finska, engelska, arabiska och ryska. Fokusera tillsammans med eleverna på likheter mellan olika kulturer och festtraditioner. <https://saga.ad-astra.fi/>. Pedagogiskt material kopplat till festsagorna: https://saga.ad-astra.fi/sv/uppgifter_for_sagor
- ☐ Kulturell mångfald året runt med hjälp av O.lika materialets kalender. I kalendern "Mångfald året runt" lyfts olika högtider och temadagar fram: <https://o-lika.fi/kalender/>. Dessa kan uppmärksammas i klassen.

Åk 1

8. Anpassningsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re5 uppmuntra eleven att identifiera och **uttrycka sina tankar och känslor**.

Bk2 uppmuntra eleven att **diskutera om sina iakttagelser och tankar**.

Att hantera omställningar och utmaningar i komplexa hållbarhetssituationer. Att fatta beslut som berör framtiden i situationer som kännetecknas av osäkerhet och risk.

Eleven:

- ❑ identifierar och uttrycker egna känslor och orsaker bakom dessa.
- ❑ övar på att hantera egna och andras motgångar (empati).

Förslag på uppgifter:

- ❑ Körkort för psykisk hälsa, ett omfattande materialpaket utarbetat av Mieli rf och Tavastehus stad. Helheten Körkort i psykisk hälsa har utvecklats i samarbete med Tavastehus stad och MIELI Psykisk Hälsa Finland rf för att öva grundskoleelevers färdigheter inom psykisk hälsa. Helheten består av kunskaper och färdigheter relaterade till psykiskt välbefinnande i enlighet med läroplanen. Informationsinnehållet presenteras på åldersnivå och med hjälp av exempel. Övningarna utförs individuellt eller i grupp. <https://oppi.mieli.fi/mod/book/view.php?id=14024>
- ❑ Lilla miljöangestguiden: https://mieli.fi/wp-content/uploads/2021/09/ympa%CC%88risto%CC%88ahdistus_taitto_RUOTSI_PAINO.pdf

Lärstig för åk 2

Åk 2

3. Främja naturen

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg3 stödja eleven att **utveckla känsla för miljön** och handleda eleven att agera på ett hållbart sätt i närmiljön och i skolan.

Omg4 handleda eleven att **undersöka**, röra sig och göra utflykter i sin **närmiljö**.

Gy3 stärka de grundläggande motoriska färdigheterna (balans- och rörelseförmåga, förmåga att hantera redskap), så att eleven lär sig att anpassa dem i **olika lärmiljöer**, i olika situationer och under **olika årstider**.

Re7 handleda eleven att tänka etiskt och att inse vad det innebär att **ta ansvar för** sig själv, sin grupp, miljön och **naturen**.

Att inse att människan är en del av naturen, att respektera andra arters och naturens behov och rättigheter i syfte att återställa och återskapa sunda och motståndskraftiga ekosystem.

Eleven:

- bryr mig om naturen.
- rör mig i naturen.
- upptäcker naturens mångfald.

Förslag på uppgifter:

- Klassen deltar i Barnens fågelvecka under våren. Material och förslag på aktiviteter: <https://www.birdlife.fi/tapahtumat/lasten-lintuviikko/barnens-fagelvecka/>
- Förslag på lekar, undersöka naturen med alla sinnen: <https://pedagog.uppsala.se/globalassets/pedagog-uppsala/dokument/utomhusundervisning/med-alla-sinnen---ovningar-fran-naturskolan.pdf>
- I Naturhistoriska muséet materialbank finns många olika färdiga BINGO-brickor man kan använda: <https://www.nrm.se/skola/forklassrummet/fklak3.9006235.html>
- Grön flagg material kring naturens mångfald: <https://vihrealippu.fi/sv/biodiversitet/?fbclid=IwAR0rJ1HyzrcCAz6axtuGRfXF1bqGpCjHTAB6lYgHfORmNzbiqDqEXvJ5tzg>

Åk 2

4. Systemtänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg7 handleda eleven att mångsidigt **beskriva, jämföra och klassificera** organismer, livsmiljöer, fenomen, **material** och situationer samt namnge dessa.

Omg12 handleda eleven att **strukturera omgivningen**, den mänskliga verksamheten och fenomen som förekommer i den med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära.

Ma4 handleda eleven att utveckla förmågan att **dra slutsatser** och lösa problem.

Att se hållbarhetsproblem från olika sidor. Problemen granskas ex. utgående från tid, plats och sammanhang. Vet att varje mänsklig handling har miljömässiga, sociala, kulturella och ekonomiska konsekvenser.

Eleven:

- ❑ känner till olika materialprocesser t ex från jord till bord, återvinning, återanvändning och kompostering.

Förslag på uppgifter:

- ❑ Storylineprojekt kring återvinning och återanvändning:
<https://docs.google.com/document/d/1sPdqpqb59QZtmr6mqXF0Zl1aEcumyUzxoX5R3xz2kzk/edit#heading=h.m7d1o3eeph0y>
- ❑ Skräp eller skatter, materialpaket och aktiviteter om skräp:
<https://docs.google.com/document/d/1glXc7j1qjie6pY3mXOJObMMs6vZPLHqoTIGZ51QUpvs/edit#heading=h.7dlbfypknfu>
- ❑ Mat för alla sinnen: <https://www.ruokatutka.fi/sv/fardiga-lektionsplaner/mat-for-alla-sinnen/>
- ❑ Klimat på hållbar väg, WWF:s materialpaket för åk 1-9: [Övningar och experimentförslag](#) (sid. 26-54)

Lärstig för åk 3

Åk 3

3. Främja naturen

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg15 Eleven **undersöker naturen**, identifierar organismer och livsmiljöer samt kan tänka ekologiskt. Eleven förstår människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling.

Re4 Eleven kan **ta ansvar** för sig själv, andra människor och **naturen**.

Att inse att människan är en del av naturen, att respektera andra arters och naturens behov och rättigheter i syfte att återställa och återskapa sunda och motståndskraftiga ekosystem.

Eleven:

- undersöker naturen.
- Lär sig att naturens råvaror utgör grunden för det som produceras.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Undersök och odla med frön: https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1H0ZS3Bdo89bkcp1ye63_BD7TULikH3Jh
- Utomhuslekar med skogstema: <https://www.skogeniskolan.se/laromedel/36-leken/>
- Näringskedjor och näringsvävar: https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1H0ZS3Bdo89bkcp1ye63_BD7TULikH3Jh
- Olika slags frön: https://drive.google.com/file/d/16jUB9R3qRezbtzEIBiJ0W3N1u-o2RiH/view?usp=drive_link
- Använd metoden diamanten för att på ett demokratiskt vis välja påverkansprojekt som eleverna skall jobba med. På Grön flaggs hemsida finns det flera olika rubriker som kan kan arbeta utifrån:
 - 1) <https://vihrealippu.fi/wp-content/uploads/2018/02/Metoddiamanten.pdf>
 - 2) https://vihrealippu.fi/wp-content/uploads/2018/02/Det_viktigaste_malet_for_paverkan.pdf

Åk 3

8. Anpassningsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg10 Eleven agerar i olika roller och kommunikationssituationer i gruppen. Eleven uttrycker sig själv och lyssnar på andra. Eleven **identifierar, uttrycker** och **reglerar sina känslor**.

Hi7 Eleven uppfattar **förändringar och deras innebörd för olika människor** och **förstår hur samma förändringar har kunnat få olika innebörd för olika människor**.

Gy8 Eleven arbetar tillsammans med alla och kan **reglera sina handlingar och känslouttryck** i gymnastiksituationerna.

Mu3 uppmuntra eleven att kroppsligt uttrycka musik, bilder, berättelser och **känslor** genom rörelse.

Att hantera omställningar och utmaningar i komplexa hållbarhetssituationer. Att fatta beslut som berör framtiden i situationer som kännetecknas av osäkerhet och risk.

Eleven:

- ser orsaker bakom känslor.
- övar på att klara av förändringar i vardagen.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- [Material](#) om egna och andras känslor.
- [Materialpaket](#) om växelverkan och empati: <https://ahtisaaripaiva.fi/sv/undervisningsmaterial/vaxelverkan-och-empati>
- [Empatiboxen](#) ett materialpaket för skolor.
- Körkort för psykisk hälsa, ett omfattande materialpaket utarbetat av Mieli rf och Tavastehus stad. Helheten Körkort i psykisk hälsa har utvecklats i samarbete med Tavastehus stad och MIELI Psykisk Hälsa Finland rf för att öva grundskoleelevers färdigheter inom psykisk hälsa. Helheten består av kunskaper och färdigheter relaterade till psykiskt välbefinnande i enlighet med läroplanen. Informationsinnehållet presenteras på åldersnivå och med hjälp av exempel. Övningarna utförs individuellt eller i grupp. <https://oppi.mieli.fi/mod/book/view.php?id=14024>
- Lilla miljöangestguiden: https://mieli.fi/wp-content/uploads/2021/09/ympa%CC%88risto%CC%88ahdistus_taitto_RUOTSI_PAINO.pdf

Lärstig för åk 4

Åk 4

2. Stödja rättvisa

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo15 Eleven utvecklar sin(a) språklig(a) och kulturella identitet(er) och lär sig att värdesätta **olika kulturer och språk** samt lär sig att använda medier och kulturutbud.

Bk11 Eleven beaktar **perspektiv som anknyter till kulturell mångfald** och hållbar utveckling när hen uttrycker sig i bild.

Sa3 Eleven lär sig att uppfatta sig själv som en individ och medlem i olika grupper, att förstå betydelsen av de **mänskliga rättigheterna** och jämlikhet samt att känna till grunderna för rättssystemet.

En1 Eleven lär sig att känna igen den **språkliga och kulturella mångfalden** i sin närmiljö och i världen. Eleven lär sig att förstå engelskans ställning som globalt kommunikationsspråk.

Att stödja jämlikhet och rättvisa för nuvarande och kommande generationer och dra lärdom av tidigare generationer i syfte att främja hållbarhet.

Eleven:

- förstår att det finns likheter mellan olika kulturer, samhällen och individer
- förstår och reflekterar över personliga behov
- har kunskap om hur människans påverkan på naturen ökat över tid.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- I [materialpaketet](#) som sammanställts på O.lika:s hemsida kan man bekanta sig med människor som gjort skillnad.
- [Materialpaket](#) skall översättas. Vilka behov har ett barn?
- Materialpaket på engelska: [Vilket skulle vara det bästa hemmet?](#) eller [Vad innebär ordet hem?](#)

Åk 4

11. Kollektivt handlande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo2 Eleven lär sig iaktta hur egna språkliga och kommunikativa val inverkar i gruppkommunikationssituationer och **ta hänsyn till andra gruppmedlemmar.**

Fi5 Eleven lär sig att berätta om mål för sina studier i finska. **Eleven lär sig att samarbeta och delta i gruppens aktiviteter** på ett sätt som motiverar till att lära sig **tillsammans.**

MoFi4 Eleven lär sig att berätta om mål för sina studier i finska. **Eleven lär sig att samarbeta** och fungera i grupp på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.

En5 Eleven lär sig att berätta om målen för sina studier i engelska. Eleven **lär sig att samarbeta** och delta i gruppens aktiviteter på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.

Omg7 Eleven förstår användningen och betydelsen av vardagliga tekniska tillämpningar, hur de fungerar och används samt **prövar, upptäcker och skapar nytt tillsammans med andra.**

Bk5 Eleven lär sig att målmedvetet utveckla sitt visuella uttryck **självständigt och i samarbete.**

Gy8 Eleven **arbetar tillsammans med alla** och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Att agera för förändring i samarbete med andra.

Eleven:

- planerar och genomför gemensamt påverkansarbete.
- tar hänsyn till andra gruppmedlemmar.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Röda korsets [materialpaket](#), kompiskunskap med Mumin.
- [Öva](#) på förhandlingsegenskaper med material från Ahtisaaripäivä.fi. Anpassas enligt ålder.
- [Samarbetsövningen](#): Mötas i mitten.

Lärstig för åk 5

Åk 5

1. Värdesätta hållbarhet

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo1 Eleven stärker sin förmåga att agera i olika kommunikationssituationer och stärker sin förmåga att **uttrycka sin åsikt**.

Re11 Eleven övar sig i att **diskutera etiska frågor** och utvecklar sina tankefärdigheter och färdigheter att delta i diskussioner.

Sa6 Eleven lär sig att förstå att det **finns olika värderingar**, perspektiv och syften i anknytning till information om samhällsfrågor.

Bk10 Eleven övar på att framföra sina egna åsikter om visuell kultur och lär sig att **diskutera de värderingar** som uttrycks i den.

Definition:

Att reflektera över personliga värderingar, identifiera och förklara hur värderingar varierar mellan människor och över tid, och samtidigt kritiskt utvärdera i vilken utsträckning dessa värderingar stämmer överens med hållbarhetsvärderingar.

Eleven:

- ❑ identifierar hållbarhetsvärderingar och uttrycker egna värderingar och åsikter.
- ❑ tar ställning i olika hållbarhetsfrågor.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❑ [Värderingsövningar](#) utgående från bilder och påståenden (linjen, heta stolen och fyra hörn). Vilka bilder visar på hållbar utveckling? Analysera bilderna.

Åk 5

5. Kritiskt tänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo7 Eleven lär sig att **söka information, använda mångsidiga informationskällor och bedöma informationens tillförlitlighet.**

Omg14 Eleven **hämtar tillförlitlig information**, uttrycker på ett motiverat sätt olika synpunkter samt **tolkar och kritiskt bedömer informationskällor och synvinklar.**

Hi2 Eleven **känner till** olika historiska **källor.**

Saml 7 Förmåga att **uppfatta** olika **värderingar, perspektiv och syften.**

Att utvärdera information och argument, identifiera antaganden, ifrågasätta status quo och reflektera över hur personlig, social och kulturell bakgrund påverkar tänkande och slutsatser.

Eleven:

- motiverar sina åsikter.
- skiljer på fakta och åsikt.
- använder olika källor.
- identifiera normer.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Ett [verktyg](#) med [stödfrågor](#) som stöder eleven att granska ex. olika nyhetstexter (ju stadigare myran står desto trovärdigare är texten) - Den kritiska myran.
- [Uppgift](#): Räkna med normer.

Lärstig för åk 6

Åk 6

4. Systemtänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re10 Eleven utvecklar sin förmåga att **utvärdera sina val och reflektera** kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid.

Omg18 Eleven undersöker, beskriver och förklarar kemiska fenomen, ämnens egenskaper och omvandlingar samt förstår principen om **materiens bevarande**.

Sl8 Eleven **granskar mångsidigt konsumtionsvanor och produktionsätt**. Eleven framställer sina produkter på ett materialekonomiskt sätt.

Att se hållbarhetsproblem från olika sidor. Problemen granskas ex. utgående från tid, plats och sammanhang. Vet att varje mänsklig handling har miljömässiga, sociala, kulturella och ekonomiska konsekvenser.

Eleven:

- bekantar sig med Agenda 2030 målen.
- bekantar sig med olika produkters livscyklar och olika kretslopp i naturen.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- [Spel](#) om vattnets kretslopp.
- [Spel](#) om Kolets kretslopp, ett tärningsspel. Skyltar till spelet hittas [här](#).
- [Bok](#) om choklad.
- Världens största lektion (Unicef) - filmklipp kring de globala målen: [del 1](#), [del 2](#), [del 3](#)
- [Förklaring](#) av de globala målen på lätt svenska.

Åk 6

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re10 Eleven utvecklar sin förmåga att **utvärdera sina val** och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid.

Livs10 Eleven vet att det finns internationellt överenskomna mål för hållbar utveckling. Eleven kan **agera ansvarsfullt** i sin omgivning.

Saml 8 Eleven lär sig att förstå grunderna för sin egen penninganvändning och sina egna konsumtionsval samt färdigheter som anknyter till dem.

Bk11 Eleven **beaktar perspektiv** som anknyter till kulturell mångfald och **hållbar utveckling** när hen uttrycker sig i bild.

Innehåll **4 i Omg**: Eleverna bekanta sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Att identifiera den egna hållbarhetspotentialen och aktivt bidra till att förbättra framtidsutsikterna för lokalsamhället och planeten.

Eleven:

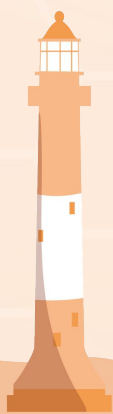
- agera på ett hållbart sätt.
- är medveten om sina rättigheter och skyldigheter.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Venni och klimatförändringen: [materialpaket](#) på finska.
- [Bygga](#) olika fågelholkar för olika fåglar.
- [Övningar och material](#) om allemansrätten.
- Det är tillåtet att planscher. <https://www.utinaturen.fi/etikettifriluftslivet>
- [Spel](#): Barnens rättigheter.
- Unisefs [materialpaket](#) om barnens rättigheter.

Extra material för åk 1-2

Åk 1-2

1. Värdesätta hållbarhet

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo9 inspirera eleven att **berätta och uttrycka sina åsikter** och beskriva sina upplevelser i tal, bild och skrift.

Omg3 stödja eleven att utveckla **känsla för miljön** och handleda eleven att agera på ett hållbart sätt i närmiljön och i skolan.

Re8 ge eleven möjligheter att öva sig att **framföra och motivera sina åsikter** samt att lyssna på och förstå olika åsikter.

Definition:

Att reflektera över personliga värderingar, identifiera och förklara hur värderingar varierar mellan människor och över tid, och samtidigt kritiskt utvärdera i vilken utsträckning dessa värderingar stämmer överens med hållbarhetsvärderingar.

Eleven:

- identifierar värderingar och uttrycker egna.
- tar ställning i olika hållbarhetsfrågor.

Förslag på uppgifter:

- Undersök de ikoner som beskriver målen för Agenda 2030 och bekanta er med de gemensamma målen som gäller alla människor i världen. Gör en bild eller en bildserie som beskriver hur man tillsammans påverkar Agenda 2030-målen.
<https://teemapaiivat.maailma2030.fi/sv/rubrik-agenda-2030-helhet-for-hallbar-utveckling?assignments=413#accordion-413>
- Förslag på värderingsövningar (linjen, heta stolen, fyra hörn):
<https://docs.google.com/presentation/d/11V6jQniRYmJWxRkGxKQySXRBBUAjpuuwIGmlyyqIKEM/edit?usp=sharing>

Åk 1-2

5. Kritiskt tänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo7 handleda eleven i att **söka information** på många olika sätt.

Omg11 handleda eleven att använda informations- och kommunikationsteknik för att **söka information** samt för att dokumentera och presentera observationer.

Mo9 inspirera eleven att **berätta och uttrycka sina åsikter** och beskriva sina upplevelser i tal, bild och skrift.

Re8 ge eleven möjligheter att öva sig att **framföra och motivera sina åsikter** samt att **lyssna på och förstå olika åsikter**.

Omg14 uppmuntra eleven att uttrycka sig och **öva sig att motivera sina åsikter**.

Att utvärdera information och argument, identifiera antaganden, ifrågasätta status quo och reflektera över hur personlig, social och kulturell bakgrund påverkar tänkande och slutsatser.

Eleven:

- söker information på olika sätt.
- vågar ha en åsikt.

Förslag på uppgifter:

- Lektionsupplägg: Att hitta det man söker:
<https://digitalalektioner.se/lektion/soktips-att-hitta-vad-man-letar-efter/>
- Eleverna skapar tillsammans falska nyheter med bilder och film, med bland annat Green Screen:
<https://pedagog.jonkoping.se/utbildningsmaterial/utbildningsarkiv/2022-10-12-kallkritik-i-forskolan>
- Lärarhandledning för det första steget mot ett vakert nätanvändande. Nosa på nätet:
<https://blog.edu.turku.fi/iktpedagogik/files/2019/02/Lararhandledning-Nosa-pa-natet1.pdf>

Åk 1-2

6. Problemformulering

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg5 uppmuntra eleven att undra och **ställa frågor** samt använda gemensamma reflektioner som utgångspunkt för små undersökningar och andra aktiviteter.

Li4 främja elevens förmåga att **ställa frågor** och framföra motiverade argument.

“På ett grundläggande plan handlar problemformulering om att fastställa vad det är som gör en viss situation utmanade och sedan identifiera de bästa åtgärderna för att ta itu med det, något som kräver systemtänkande. Problemformulering bidrar framförallt till att fastställa mål och staka ut riktningen för problemlösningsprocess” (GreenComp sid. 21-22).

Eleven:

- ❑ formulerar frågor med koppling till hållbarhet.

Förslag på uppgifter:

- ❑ [Övning](#)- att ställa frågor om hållbarhet till bilder.

Åk 1-2

7. Framtidskompetens

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo2 stödja eleven i att utveckla sitt språk och sin **fantasi**, kommunikations- och samarbetsförmåga genom att erbjuda möjlighet för eleven att delta i olika kommunikationssituationer och bli bekant med normerna för dessa.

Att skapa alternativa hållbara framtidsvisioner genom att föreställa sig och utveckla alternativa scenarier. Att identifiera åtgärder som behövs för att förverkliga en önskvärd hållbar framtidsvision.

Eleven:

- visualiserar och fantiserar fritt om önskvärda framtider (ta inspiration från Agenda 2030).

Förslag på uppgifter:

- Handlingskompetens och framtidsvisioner. Frågebatteri som lärare kan använda för att hjälpa eleverna fantisera om en önskvärd framtid:
<https://docs.google.com/presentation/d/1SwyGI-NRrUGSPZrQoi8nLhH0Kpse7HNxDaBHnr7M1gE/edit?usp=sharing>

Åk 1-2

9. Utforskande tänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo7 handleda eleven i att **söka information på många olika sätt.**

Omg11 handleda eleven att **använda informations- och kommunikationsteknik** för att söka information samt för att dokumentera och presentera observationer.

SI3 handleda eleven att **planera och framställa** slöjdprodukter eller -alster genom att lita på sina egna estetiska och tekniska lösningar.

Omg9 handleda eleven att på ett mångsidigt sätt bekanta sig med vardagsteknik samt uppmuntra eleverna att tillsammans pröva, upptäcka, **bygga och skapa nytt.**

Att använda sig av ett förhållningssätt där man utforskar och kopplar samman olika discipliner, är kreativ och experimenterar med nya idéer eller metoder.

Eleven:

- ❑ söker information om hållbarhet från olika källor (ur givna källor).
- ❑ kommer med idéer, genomför idéer, förbättrar sina och andras idéer för en hållbarare vardag.

Förslag på uppgifter:

- ❑ Från Skaperskolan - arrangera en uppfinnarverkstad i klassen (materialet är på norska): <https://skaperskolen.no/1-4-trinn/oppfinnerverksted-1-2-trinn/>

Åk 1-2

10. Politisk handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg3 stödja eleven att utveckla känsla för miljön och handleda eleven **att agera på ett hållbart** sätt i närmiljön och i skolan.

Att navigera i det politiska systemet, identifiera politiskt ansvar för ohållbara beteenden och kräva ändamålsenlig politik för hållbarhet. Att visa intresse, mod och vilja att samarbeta för att nå ökad hållbarhet.

Eleven:

- utvecklar och värderar idéer.

Förslag på uppgifter:

- Öva på omröstning. I [materialpaketet](#) beskrivs viktiga processer och frågor för att kunna genomföra en omröstning i klassrummet/skolan.
- Övar på att rösta och välja: <https://urplay.se/serie/225697-grejen-med-demokrati/extra>
- Barnens rättigheter: <https://www.lapsenoikeudet.fi/sv/kampanj/veckan-for-barnets-rattigheter/skolor/1-2-klass/>

Åk 1-2

11. Kollektivt handlande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo2 stödja eleven i att utveckla sitt språk och sin fantasi, kommunikations- och **samarbetsförmåga** genom att erbjuda möjlighet för eleven att delta i olika kommunikationssituationer och bli bekant med normerna för dessa.

Fi3. Eleven lär sig **samarbeta** och fungera i grupp med andra.

Omg9 handleda eleven att på ett mångsidigt sätt bekanta sig med vardagsteknik samt uppmuntra eleverna **att tillsammans** pröva, upptäcka, bygga och skapa nytt.

Bk5 uppmuntra eleven till långsiktigt bildskapande arbete, både självständigt och **tillsammans med andra**.

Att agera för förändring i samarbete med andra.

Eleven:

- vågar prata i grupp.
- lyssnar och bidrar med egna förslag och idéer i hållbarhetsfrågor.

Förslag på uppgifter:

- Samarbetsövningar i skogen: <https://wikster.se/samarbetsovningar-i-skogen/>
- Folkhälsans material "Chilla ute" ger förslag på övningar att göras utomhus. Läraren kan välja en eller flera övningar från de olika delarna (avslappning, möte, vandring och matstund) som passar ditt syfte och din målgrupp bäst: https://www.folkhalsan.fi/globalassets/vuxna/fritid/utmanad-spel/chilla-ute_webb.pdf
- Grön flagg har genomarbets materialpaket för alla elever inom grundläggande utbildningen: https://vihrealippu.fi/wp-content/uploads/2019/02/Maapallo_SVE_vaka_WEB.pdf
- Gruppstärkande övningar, kooperativt lärande: <https://kooperativt.com/2016/07/25/gruppstarkande-ovningar/>

Åk 1-2

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg3 stödja eleven att utveckla känsla för miljön **och handleda eleven att agera på ett hållbart sätt** i närmiljön och i skolan.

Omg8 vägleda eleven att **agera på ett tryggt och säkert sätt**, följa givna anvisningar och förstå motiveringarna för dem.

SI5 stödja eleven att utveckla sin självkänsla genom att ge eleven möjlighet att känna att hen lyckas, förstår och **hittar på lösningar** i slöjden.

Att identifiera den egna hållbarhetspotentialen och aktivt bidra till att förbättra framtidsutsikterna för lokalsamhället och planeten.

Eleven:

- ❑ agerar på ett hållbart sätt för t ex öka biodiversitet (ex. insektshotell) eller sociala välbefinnande i närmiljön (besöka äldreboende).

Förslag på uppgifter:

- ❑ Bygg olika insektshotell: <https://alltombiodling.se/sa-bygger-du-ett-insektshotell/>
- ❑ Spela klimatspelet: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/climate-action-board-game_sv
- ❑ Grön flagg har sammanställt de effektivaste miljöåtgärderna som ett digert materialpaket som kan användas inom den grundläggande utbildningen: <https://vihrealippu.fi/sv/de-mest-effektiva-miljoatgarderna/>

Extra material för åk 3-6

Åk 3-6

6. Problemformulering

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg4 Eleven **formulerar frågor** om olika ämnesområden och använder dem som utgångspunkt för undersökningar och andra aktiviteter.

Ma3 handleda eleven att utveckla sin förmåga **att ställa frågor** och dra motiverade slutsatser utifrån sina observationer.

“På ett grundläggande plan handlar problemformulering om att fastställa vad det är som gör en viss situation utmanade och sedan identifiera de bästa åtgärderna för att ta itu med det, något som kräver systemtänkande. Problemformulering bidrar framförallt till att fastställa mål och staka ut riktningen för problemlösningprocess” (GreenComp s 21-22).

Eleven:

- ❑ formulerar forskningsbara frågor med koppling till hållbarhet.
- ❑ ser att problem kan se olika ut ur olika perspektiv.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❑ Frågor och problemställning: [tre olika aktiviteter](#).
- ❑ Jobba med [begrepps-bubblor](#) i omgivningslära (norskt material).
- ❑ [Lärarhandledning](#), film, för hur man skall jobba med begrepps-bubblor i undervisningen.
- ❑ Lärarhandledning: [vad är forskningsbara frågor?](#) Forskningsbara frågor, lärarhandledning - se bilaga.

Åk 3-6

7. Framtidskompetens

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg3 Eleven utvecklar sin miljömedvetenhet, agerar och påverkar i sin miljö och i olika sammanhang för att främja hållbar utveckling. Eleven förstår betydelsen av hållbar utveckling för sig själv och för världen. (vitsord 9 Eleven ger motiverade exempel på faktorer som utvecklar och hotar en **hållbar framtid**).

Omg7 Eleven förstår användningen och betydelsen av vardagliga tekniska tillämpningar, hur de fungerar och används samt prövar, upptäcker och **skapar nytt tillsammans med andra**.

Re10 Eleven utvecklar sin förmåga att **utvärdera sina val** och **reflektera kring de värden** som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en **hållbar framtid**.

Att skapa alternativa hållbara framtidsvisioner genom att föreställa sig och utveckla alternativa scenarier. Att identifiera åtgärder som behövs för att förverkliga en önskvärd hållbar framtidsvision.

Eleven:

- ☐ kan föreställa sig alternativa, hållbara framtidsscenarioer som bygger på hållbarhetsvärderingar.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ☐ [Övning och diskussionsuppgift](#) där elever får ta ställning till sannolika, osannolika, önskvärda eller icke önskvärda framtidsvisioner.

Åk 3-6

9. Utforskande tänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo7 Eleven lär sig att söka information, använda mångsidiga informationskällor och **bedöma informationens tillförlitlighet**.
Fi10 och **En10** Eleven lär sig att **förstå budskapet** i muntliga och skriftliga texter.

Omg11 Eleven använder digitala verktyg för att söka, **bearbeta** och presentera information och för att kommunicera på ett ansvarsfullt, tryggt och ergonomiskt sätt.

Omg14 Eleven hämtar tillförlitlig information, uttrycker på ett motiverat sätt olika synpunkter samt **tolkar och kritiskt bedömer informationskällor och synvinklar**.

Re4 Eleven utvecklar sin förmåga att söka information om religion i olika källor samt **bedöma och använda informationen**.

Att använda sig av ett förhållningssätt där man utforskar och kopplar samman olika discipliner, är kreativ och experimenterar med nya idéer eller metoder.

Eleven:

- söker och sammanställer källkritiskt information om hållbarhet.
- kommer med idéer, genomför idéer, förbättrar sina och andras idéer för en hållbarare vardag.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Vem är trovärdig och expert? [Övning](#) i källkritik.
- [Uppfinnarworkshop](#) (materialet på norska).
- [Lärarhandledning](#): Samhällsfrågor med naturvetenskapligt innehåll.

Åk 3-6

10. Politisk handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg3 Eleven utvecklar sin miljömedvetenhet, **agerar** och påverkar i sin miljö och i olika sammanhang för att främja hållbar utveckling. Eleven förstår betydelsen av hållbar utveckling för sig själv och för världen.

Samh7 Eleven lär sig grundläggande färdigheter att **påverka på ett demokratiskt sätt** och att diskutera olika åsikter konstruktivt.

Att navigera i det politiska systemet, identifiera politiskt ansvar för ohållbara beteenden och kräva ändamålsenlig politik för hållbarhet. Att visa intresse, mod och vilja att samarbeta för att nå ökad hållbarhet.

Eleven:

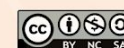
- utvecklar, värderar och genomför aktivt demokratiska påverkansprojekt tillsammans med klassen.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Förslag på [påverkansprojekt](#). I linje med principerna för Grön Flagg fokuserar listorna på att barnen och ungdomarna ska få ta del i planeringen, genomförandet och utvärderandet av verksamheten.
- Hur påverkar vi vår samhälle? I [materialsammställningen](#) finns en lista med olika demokratiska påverkansprojekt.
- [Övning](#): Vad är rättvisa?
- Hur genomföra [demokratiska samtal](#)?

Lärstig för åk 7

Åk 7

4. Systemtänkande

Sida 1/2

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Bi1 Eleven fördjupar sina färdigheter om **ekosystemens grundstruktur** och funktion.

Bi6 Eleven förstår betydelsen av **bioekonomi och ekosystemtjänster**.

Ge4 Eleven förstår betydelsen av att **bruka naturresurser hållbart**.

Ke4 Eleven förstår betydelsen av kemi för att bygga en hållbar framtid samt utvärderar sina egna val med tanke på en **hållbar användning av naturresurser och livscykeln** hos en produkt. (se även FY4)

Fortsätter på nästa sida.

Att se hållbarhetsproblem från olika sidor. Problemen granskas ex. utgående från tid, plats och sammanhang. Vet att varje mänsklig handling har miljömässiga, sociala, kulturella och ekonomiska konsekvenser.

Eleven:

- känner till FN:s globala mål för hållbar utveckling och är medveten om kopplingarna mellan målen.
- bekantar sig med olika produkters ekologiska fotavtryck och handavtryck.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- [Blir världen bättre?](#) Materialpaket om de globala målen. Till materialet finns det även en [lärarhandledning](#)
- Klimat på hållbar väg, WWF:s materialpaket för åk 1-9. [Övningar och experimentförslag](#) (sid. 26-54).
- [Undervisningsmaterial](#) om ekologiska fot- och handavtryck.
- [Materialpaket](#) i anslutning till cirkulär ekonomi.
- [Kolets kretslopp](#) som ett spel. Skyltar till spelet [hittas här](#).

Åk 7

4. Systemtänkande

Sida 2/2

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Bi1 Eleven fördjupar sina färdigheter om **ekosystemens grundstruktur** och funktion.

Bi6 Eleven förstår betydelsen av **bioekonomi och ekosystemtjänster**.

Ge4 Eleven förstår betydelsen av att **bruka naturresurser hållbart**.

Ke4 Eleven förstår betydelsen av kemi för att bygga en hållbar framtid samt utvärderar sina egna val med tanke på en **hållbar användning av naturresurser och livscykeln** hos en produkt. (se även FY4)

Saml 8 Eleven lär sig att förstå och **tillämpa principer för hållbar ekonomi** utgående från ett privat- och nationalekonomiskt perspektiv.

SI8 Eleven lär sig att tänka ekonomiskt. Eleven lär sig att i anslutning till slöjdprocessen **göra val** som **främjar en hållbar livsstil**.

Hu3 Eleven lär sig att **välja och använda råvaror, material, arbetsredskap, och teknologi** som främjar en hållbar livsstil.

Hu13 Eleven lär sig att **tolka faktorer och aktiviteter i anknytning till cirkulär ekonomi** och hushållsarbeten som belastar miljön och ekonomin.

Åk 7

5. Kritiskt tänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo8 Eleven lär sig att **bedöma flera olika källor** för att få information och använda informationen på ett ändamålsenligt sätt.

Fy12 Eleven använder och **bedömer kritiskt** olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för fysiken typiskt sätt.

Ke12 Eleven **använder och bedömer kritiskt** olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för kemin typiskt sätt.

Hi2-3 Eleven lär sig att hämta historisk information och **bedöma informationskällornas tillförlitlighet** samt förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt.

Att utvärdera information och argument, identifiera antaganden, ifrågasätta status quo och reflektera över hur personlig, social och kulturell bakgrund påverkar tänkande och slutsatser.

Eleven:

- reflekterar över normer.
- framför åsikter med argument.
- granskar och ifrågasätter källor.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- [Övningar](#) för elever att reflektera över normer.
- [Verktyg](#) för bildanalys.
- [Struktur och verktyg](#) för att skriva argumenterande text.
- [Bedömningsverktyg](#) för källkritik och källhänvisningen samt [lärarhandledning](#).

Åk 7

11. Kollektivt handlande

Sida 1/2

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Ge11 Eleven lär sig färdigheter i att **delta och påverka på olika regionala nivåer.**

Fortsätter på nästa sida.

Att agera för förändring i samarbete med andra.

Eleven:

- planerar och genomför påverkansprojekt tillsammans med andra elever.
- tar kontakt med aktörer inom hållbarhet i närmiljön för att få syn på olika perspektiv.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Materialpaket [Publicistguiden](#) från statens Medieråd vilar på tanken att elever utvecklar förmågor att förstå, värdera och tolka nyheter och information genom att själva skapa journalistik. Hur kan man påverka med journalistiska metoder?
- [Mediekompass Skrivarskola](#) syftar till att underlätta för lärare som vill använda sig av det journalistiska arbetet som metod i sin undervisning. Att skriva journalistiska texter lämpar sig såväl inom ramen för språkundervisningen, som ämnesövergripande helheter.
- Samling av de mest effektiva miljöåtgärderna. [Materialet](#) och miljöåtgärderna är sammanställda av Grön flagg.

Åk 7

11. Kollektivt handlande

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Mo1 Eleven utvecklar sin förmåga att agera i olika **kommunikationssituationer**.

Mo12 Eleven utvecklar sina textproduktionsprocesser och producerar text **tillsammans med andra**, stärker sin förmåga att ge och ta emot respons samt utvärderar sig själv som textproducent.

Ma2 Eleven påbörjar arbetet, håller i gång det och bedömer när arbetet blivit slutfört. **Eleven deltar på eget initiativ i gruppens arbete.**

Fy6 Eleven genomför experimentella undersökningar **tillsammans med andra**. Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt.

Fy8 Eleven utvecklar och tillämpar enkla tekniska lösningar i **samarbete med andra**.

Ke6 Eleven genomför experimentella undersökningar **tillsammans med andra**. Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt.

Ke8 Eleven utvecklar och tillämpar enkla teknologiska lösningar i **samarbete med andra**.

Ge10 Eleven lär sig kommunikations och **grupparbetesfärdigheter** samt att reflektera över sin aktivitet som en medlem i gruppen.

Re8 Eleven lär sig att självständigt och **tillsammans med andra** reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de egna värderingarna i förhållande till dem.

Hu6 Eleven lär sig att **möta andra**, lyssna, diskutera och argumentera i elevgruppen.

Hu8 Eleven lär sig att arbeta självständigt och **som en del av gruppen** och den gemensamma uppgiften. Eleven lär sig att komma överens om fördelningen av arbetsuppgifter.

Mu3 Eleven vidareutvecklar sina färdigheter att spela och musicera i **grupp** genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.

SI6 Färdigheter i informations- och kommunikationsteknik och förmåga att **arbeta tillsammans med andra**.

Gy8 Eleven **arbetar tillsammans med alla** och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Lärstig för åk 8

Åk 8

3. Främja naturen

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Ge9 Eleven lär sig att iaktta miljön och de förändringar som sker där, särskilt klimatförändringen och **försvagningen av biodiversiteten**. Eleven lär sig att följa med aktuella händelser i den egna närmiljön, i Finland och i hela världen.

Bi1 Eleven fördjupar sina färdigheter om ekosystemens grundstruktur och funktion. Eleven lär sig att jämföra olika ekosystem. **Eleven lär sig att identifiera arter.**

Bi3 Eleven lär sig att olika livsmiljöer ökar **naturens mångfald**.

Att inse att människan är en del av naturen, att respektera andra arters och naturens behov och rättigheter i syfte att återställa och återskapa sunda och motståndskraftiga ekosystem.

Eleven:

- känner till hur ekosystem kan återställas, agerar för att återställa.
- inser att människan inte klara sig utan en fungerande natur.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Övning: [kartlägga](#) skolgårdens biodiversitet och [öka](#) biodiversiteten i närmiljön
- Grön flagg har sammanställt ett omfattande materialpaket:
https://vihrealippu.fi/wp-content/uploads/2021/04/SKOLA_VERKKO_AUKEAMAT.pdf

Åk 8

9. Utforskande tänkande

Sida 1/2

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo8 Eleven lär sig att **bedöma** flera olika källor för att få information och använda informationen på ett ändamålsenligt sätt.

Fi9 Eleven lär sig att förstå budskapet i muntliga och skriftliga texter genom att **använda sin slutledningsförmåga**. Eleven lär sig att hitta det centrala innehållet i texter för sin informationssökning.

Fy12 Eleven använder och **bedömer kritiskt** olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för fysiken typiskt sätt.

Ke12 Eleven **använder och bedömer** kritiskt olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på.

Fortsätter på nästa sida.

Att använda sig av ett förhållningssätt där man utforskar och kopplar samman olika discipliner, är kreativ och experimenterar med nya idéer eller metoder.

Eleven:

- kan sammanställa hållbarhetsrelaterad information och data från olika discipliner till en helhet, bla cirkulär ekonomi och ett cirkulärt samhälle.
- analyserar olika produkters livscykler.
- kommer med idéer, genomför idéer, förbättrar sina och andras idéer för en hållbarare vardag.
- kan söka information och utvecklar sin källkritik och förståelse för AI.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Vad skall vi äta till middag- ett rollspel och [digert materialpaket](#) sammanställt av WWF.
- [Materialpaket](#) på Skaperskolen.no ger exempel på hur man kan genomföra kreativa processer i klassen.

Åk 8

9. Utforskande tänkande

Sida 2/2

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Ke12 Eleven **använder och bedömer** kritiskt olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för kemin typiskt sätt.

Hi2-3 Eleven lär sig att **hämta historisk information** och bedöma informationskällornas tillförlitlighet samt förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt.

Hi11 Eleven lär sig att använda olika källor, **jämföra dem och göra en egen motiverad tolkning** utgående från dem.

Hu10 Eleven lär sig att hämta och **jämföra information och identifiera tillförlitliga** källor för information i anknytning till huslig ekonomi som grund för sina val.

Åk 8

10. Politisk handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Samh3 Eleven lär sig att **förstå betydelsen av de mänskliga rättigheterna** samt **principerna för en rättsstat** och hur dessa anknyter till det finländska rättssystemet.

Samh 7 Eleven lär sig att **förstå demokratiska förfaringsätt** i samhälleligt beslutsfattande och att **använda dem i sitt närsamhälle**.

Att navigera i det politiska systemet, identifiera politiskt ansvar för ohållbara beteenden och kräva ändamålsenlig politik för hållbarhet. Att visa intresse, mod och vilja att samarbeta för att nå ökad hållbarhet.

Eleven:

- ❑ agerar för hållbarhet i enlighet med demokratiska processer i det egna närsamhället.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❑ [Filmer och övningar](#) för elever från Levande historia. Vad är propaganda?
- ❑ Materialet [Propaganda - Vad, hur och varför?](#) är tänkt som ett komplement till materialet *Propaganda och bilders makt* och riktar sig till lärare och elever på högstadiet och gymnasiet. Texten handlar om propaganda, med särskilt fokus på våldsbejakande och antidemokratiska budskap.
- ❑ [Materialpaket](#) med fokus på information om demokratins framväxt i Finland.
- ❑ Handbok i [demokratifostran](#) publicerad av ungasidéer.fi.

Lärstig för år 9

Åk 9

6. Problemformulering

Sida 1/2

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Hk4 Eleven lär sig att **reflektera över frågor** med anknytning till individualitet, gemenskap och jämlikhet ur ett hälsoperspektiv samt lär sig att handla på ett ansvarfullt sätt i kommunikationssituationer.

Bi7 Eleven lär sig samband mellan orsak och verkan inom biologin (vitsord 9 Eleven presenterar **meningsfulla frågor** om naturen och naturfenomen samt redogör för biologiska samband mellan orsak och verkan.)

Fortsätter på nästa sida.

*“På ett grundläggande plan handlar problemformulering om att fastställa vad det är som gör en viss situation utmanade och sedan identifiera de bästa åtgärderna för att ta itu med det, något som kräver systemtänkande. Problemformulering bidrar framförallt till att fastställa mål och staka ut riktningen för problemlösningsprocess”
(GreenComp sid. 21-22).*

Eleven:

- formulerar forskningsbara frågor med koppling till hållbarhet.
- kan använda ett tvärvetenskapligt angreppssätt för att formulera faktiska och potentiella hållbarhetsutmaningar.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Varför-kedjan en [övning](#) vars syftet är att eleverna är tvungen att reflektera kring bakgrundsfaktorer till en frågeställning/ett fenomen, se samband mellan det lokala och det globala och utmanas att tänka på sina egna antaganden och föruppfattningar.
- [Rollspel och materialpaket](#) om klädkonsumtion.
- [Materialpaket](#) om öppna laborationer.

Åk 9

6. Problemformulering

Sida 2/2

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Hk4 Eleven lär sig att **reflektera över frågor** med anknytning till individualitet, gemenskap och jämlikhet ur ett hälsoperspektiv samt lär sig att handla på ett ansvarfullt sätt i kommunikationssituationer.

Bi7 Eleven lär sig samband mellan orsak och verkan inom biologin (vitsord 9 Eleven presenterar **meningsfulla frågor** om naturen och naturfenomen samt redogör för biologiska samband mellan orsak och verkan.).

Ge5 Eleven lär sig att tänka geografiskt. Eleven lär sig att **ställa geografiska frågor**.

Fy5 eleven **formulerar forskningsfrågor** kring fenomen som granskas.

Ke5 eleven **formulerar forskningsfrågor** kring fenomen som granskas.

Re8 Eleven lär sig att självständigt och tillsammans med andra **reflektera över livsfrågor** i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de egna värderingarna i förhållande till dem.

7. Framtidskompetens

Sida 1/2

Att skapa alternativa hållbara framtidsvisioner genom att föreställa sig och utveckla alternativa scenarier. Att identifiera åtgärder som behövs för att förverkliga en önskvärd hållbar framtidsvision.

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Bi6 Eleven lär sig om hur mänsklig verksamhet påverkar de förändringar som sker i miljön. Eleven förstår biologins betydelse i byggandet **av en hållbar framtid**. Eleven förstår betydelsen av bioekonomi och ekosystemtjänster.

Sam18 Eleven lär sig att förstå och tillämpa principer för hållbar ekonomi utgående från ett privat- och nationalekonomiskt perspektiv. (vitsord 9 Eleven motiverar åtgärder som **främjar hållbar framtid** och bedömer vilken inverkan de har på hushåll och nationalekonomier.)

Fortsätter på nästa sida.

Eleven:

- vet skillnaden mellan förväntade, önskvärda och alternativa framtider i samband med hållbarhetsscenarier.
- analyserar etiska val och deras påverkan på en hållbar framtid.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- [Framtidslabbets filmklipp](#) om framtidskompetens, kan användas både för lärare och elever.
- [Verktuget framtidstankar](#) utgöra ett stöd för elevens eller elevgruppens reflektion och diskussion kring olika framtidsvisioner.
- Framtidslabbet är en helhet med flera olika lektionsuppslag som läraren kommer åt genom att logga in på denna [själstudiemodul](#).
- Turun Yliopisto har utarbetat [12 övningar](#) för att öva upp framtidskompetens, materialet är på engelska.

Åk 9

7. Framtidskompetens

Sida 2/2

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Fy4 Eleven förstår betydelsen av fysik för att **bygga en hållbar framtid** samt utvärderar sina egna val med tanke på en hållbar användning av energiresurser.

Ke 4 Eleven förstår betydelsen av kemi för **att bygga en hållbar framtid** samt utvärderar sina egna val med tanke på en hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt.

Re9 Eleven utvecklar sin förmåga att analysera sina etiska val och hur de påverkar välbefinnandet och utvecklar sina **färdigheter att förverkliga en hållbar livsstil**. (Vitsord 9 Eleven kan **värdera etiska val** och ge exempel på deras direkta och indirekta inverkan på välbefinnande och en hållbar framtid.)

Livs9 Eleven lär sig att reflektera över och **förstå hur de egna valen påverkar en hållbar framtid lokalt och globalt**.

Åk 9

8. Anpassningsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Gy2 Eleven iakttar sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och väljer ändamålsenliga lösningar. Eleven arbetar tillsammans med alla och kan **reglera sina handlingar och känslouttryck** i gymnastiksituationerna.

Hä2 Eleven lär sig att använda sina emotionella och kommunikativa färdigheter samt lär sig att använda olika metoder för att **hantera konflikt och krissituationer**.

Att hantera omställningar och utmaningar i komplexa hållbarhetssituationer. Att fatta beslut som berör framtiden i situationer som kännetecknas av osäkerhet och risk.

Eleven:

- identifierar eventuell miljöångest.
- förstår att förändring krävs i livsstilen.
- är bekväm med att överväga hållbara alternativ, även när de krockar med de egna intressena.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- [Lilla miljöångestguiden](#) är ett tankeväckande, men praktiskt materialpaket för lärare och pedagoger.
- [Materialpaketet](#) på hemsidan ahtisaaripäivä.fi innehåller bland annat en fredsmedlingssimulering, där eleverna får leva sig in i en konfliktsituation. I paketet ingår en omfattande uppsättning verktyg som stärker färdigheter som behövs för fredsmedling och försoning.
- [Att bemöta motgångar](#) är en del av Röda korsets materialpaket Kompiskunskap.
- Omfattande [materialpaket](#) från Mieli.fi kortkort för psykiskhälsa åk 7-9.
- Resilience toolkit: [materialpaket](#) på engelska.

Extra material för åk 7-9

Åk 7-9

1. Värdesätta hållbarhet

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

MoF11 utveckla elevens förmåga att **reflektera över värderingar** och företeelser som är förknippade med nationalspråkets ställning i Finland samt stärka elevens förmåga och vilja att ta del av och verka i flerspråkiga och mångkulturella miljöer.

En1 utveckla elevens förmåga att **reflektera över värderingar** och företeelser som anknyter till engelskans ställning och olika varianter samt ge eleven beredskap att utveckla sin förmåga att agera i mångkulturella miljöer.

Hä8 handleda eleven att iaktta och **kritiskt granska** företeelser som anknyter till hälsa och sjukdom samt **värderingar och normer** som är förknippade med dem och att bedöma tillförlitligheten och relevansen i information.

Re8 Eleven lär sig att självständigt och tillsammans med andra **reflektera** över livsfrågor i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de **egna värderingarna** i förhållande till dem.

Bk10 Eleven lär sig att **uttrycka sina åsikter om värderingar** som finns i visuell kultur.

Definition:

Att reflektera över personliga värderingar, identifiera och förklara hur värderingar varierar mellan människor och över tid, och samtidigt kritiskt utvärdera i vilken utsträckning dessa värderingar stämmer överens med hållbarhetsvärderingar.

Eleven:

- ❑ förstår att värderingar varierar mellan människor, samhällen och kulturer över tid.
- ❑ framför argument som motiverar ställningstagandet.
- ❑ granskar skillnader och konsekvenser av olika sätt att agera.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❑ Påstående och förslag på 3 olika [värderingsövningar](#) där elever får öva sig på att ta ställning till olika hållbarhetsfrågor.
- ❑ Skolresurs´ julkalender 2020 handlade om olika påståenden där eleverna skulle ta ställning till hur hållbara de olika alternativa svaren är. Materialet är uppbyggt enligt den s.k. Concept cartoon-principen. Till varje [uppgift](#) finns även en [lärarhandledning](#) med bakgrundsfakta kring temat. Materialet lämpar sig för elever i årskurserna 5–9.

Åk 7-9

2. Stödja rättvisa

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Bk11 Eleven lär sig att iaktta **kulturell mångfald** och hållbar utveckling samt lär sig att påverka med hjälp av bilder.

Hu7 Eleven lär sig att **förhålla sig accepterande till kulturell mångfald** i hemmen.

Se sid 2.

Att stödja jämlikhet och rättvisa för nuvarande och kommande generationer och dra lärdom av tidigare generationer i syfte att främja hållbarhet.

Eleven:

- förstår att rättvisa för nuvarande och kommande generationer är kopplat till att skydda naturen.
- reflekterar över andras behov.
- har kunskap om att människans påverkan på naturen ökat över tid och kan identifiera bakomliggande orsaker.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Material om barns olika livssituationer: [Livets lotteri](#) och [temauppgifterna](#).
- Bildbanken "Dollar street" finns på hemsidan [Gapminder.org](#). I [lärarhandledningen](#) finns det en detaljerad lektionsplanering (sid. 13-22) som hjälper eleverna att få en rättvisare bild av hur hushåll ser ut i olika inkomstklasser.
- [Klimatanpassningsspelet](#) som utarbetats av SMHI ger ökad förståelse för vad ett varmare klimat innebär och hur man kan möta de nya utmaningarna. Spelet passar för användning inom undervisning kring hållbar utveckling, klimat och samhällsplanering för åk 9 och uppåt.
- [Materialpaket](#) på hemsidan Landguiden om bland annat konflikter i världen.

Åk 7-9

2. Stödja rättvisa

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Bk11 Eleven lär sig att iaktta **kulturell mångfald** och hållbar utveckling samt lär sig att påverka med hjälp av bilder.

Hu7 Eleven lär sig att **förhålla sig accepterande** till **kulturell mångfald** i hemmen.

Sa3 Eleven lär sig att **förstå betydelsen av de mänskliga rättigheterna** samt principerna för en rättsstat och hur dessa anknyter till det finländska rättssystemet.

Hä12 Eleven lär sig att kritiskt bedöma information som berör hälsa och sjukdom samt lär sig att **granska individens rättigheter**, ansvar och möjligheter att påverka i frågor som gäller hälsa och trygghet i den egna lärmiljön och den närmaste omgivningen.

Re6 Eleven lär sig att använda centrala begrepp i etiskt tänkande. Eleven känner till de **centrala mänskliga rättigheterna** samt de etiska principerna i den religion som studeras och andra religioner och åskådningar.

Åk 7-9

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re9 Eleven utvecklar sin förmåga att analysera sina etiska val och hur de påverkar välbefinnandet och utvecklar sina **färdigheter att förverkliga en hållbar livsstil**.

LÅ9 Eleven lär sig att reflektera över och förstå hur de **egna valen påverkar en hållbar framtid lokalt och globalt**.

Saml8 Eleven lär sig att förstå och **tillämpa principer för hållbar ekonomi** utgående från ett privat- och nationalekonomiskt perspektiv.

Se sid 2.

Att identifiera den egna hållbarhetspotentialen och aktivt bidra till att förbättra framtidsutsikterna för lokalsamhället och planeten.

Eleven:

- agera på ett hållbart sätt.
- påverkar andra.
- ser att de egna valen har betydelse.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- Samling av de mest effektiva miljöåtgärderna, [materialet](#) och miljöåtgärderna är sammanställda av Grön flagg
- [Materialpaket](#) utarbetat av Naturskyddsföreningen kring hur man bekämpar invasiva arter, detta är ett exempel på projekt som kan genomföras av eleverna.
- [Materialpaket](#) utarbetat från Naturskyddsföreningen om klimatomställningen. Blicka in i en framtid där klimatmålen har uppnåtts. Ta del av museiföremål och historier från den fossila tiden.
- [Materialpaketet](#) Klimatpaketet för skolan innehåller övningar som hjälper eleverna att repetera och sammanfatta orsaker och verkan av klimatförändringen.

Åk 7-9

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Bk11 Eleven lär sig att iaktta kulturell mångfald och hållbar utveckling samt lär sig att **påverka med hjälp av bilder**.

S18 Eleven lär sig att tänka ekonomiskt. Eleven lär sig att i anslutning till slöjdprocessen **göra val som främjar en hållbar livsstil**.

Hu3 Eleven lär sig att **välja och använda råvaror**, material, arbetsredskap, och teknologi som främjar en hållbar livsstil.

Hu5 Eleven lär sig att **arbeta** hygieniskt, säkert och ergonomiskt i undervisningsmiljön för huslig ekonomi med beaktande av de material som finns tillgängliga.

Hu13 Eleven lär sig att tolka faktorer och aktiviteter i anknytning till cirkulär ekonomi och hushållsarbeten **som belastar miljön och ekonomin**.

Bi14 Eleven inspireras att **påverka och agera** för att bygga en hållbar framtid. (bedöms ej summativt)

Bi6 Eleven lär sig om hur mänsklig verksamhet påverkar de förändringar som sker i miljön. Eleven förstår biologins betydelse i byggandet av en hållbar framtid. Eleven förstår betydelsen av bioekonomi och ekosystemtjänster.

Ge4 Eleven lär sig samspelet mellan människans verksamhet och naturen. Eleven förstår betydelsen av **att bruka naturresurser hållbart**.

Ge12 Eleven lär sig att växa till en aktiv medborgare som **handlar ansvarsfullt och tillägnar sig en hållbar livsstil**. (bedöms ej summativt)

Fy4 Eleven förstår betydelsen av fysik för att bygga en hållbar framtid **samt utvärderar sina egna val** med tanke på en hållbar användning av energiresurser.

Ke4 Eleven förstår betydelsen av kemi för att bygga en hållbar framtid **samt utvärderar sina egna val** med tanke på en hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt.